

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ СУДОВОГО РІШЕННЯ, УХВАЛЕНОГО ЗА ПОЗОВОМ ПРОКУРОРА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Із прийняттям ЦПК 2004 р. зазнали значного переосмислення процедури, що стосуються виконання рішень у цивільних справах. Насамперед VI розділ цього Кодексу регламентує порядок виконання судових рішень у цивільних справах і рішень інших органів (посадових осіб).

Виконання судових рішень є самостійною стадією цивільного процесуального права. Оскільки завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або заперечуваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, інтересів юридичних осіб, інтересів держави, то в разі невиконання судового рішення не буде ні досягнуто кінцевого результату, ні здійснено захисту порушеного права, тобто залишаться невиконаними завдання цивільного судочинства.

Як свідчить практика, низький рівень реального виконання судових рішень за позовами прокурорів зумовлено в низці випадків невжиттям позивачами, в інтересах яких звернувся до суду прокурор із позовом, своєчасних заходів щодо звернення судового рішення до виконання, тобто позивачі не звертаються до суду із заявами про видачу виконавчих листів, не направляють виконавчі документи для виконання до органів державної виконавчої служби. Певним чином це зумовлено змінами в законодавстві, відповідно до якого раніше суди самі звертали свої рішення до виконання. Тепер же не всі позивачі обізнані в цьому і сприйняли зміни чинного законодавства.

Згідно зі ст. 367 ЦПК суд допускає:

- негайне виконання рішень у справах про стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць;
- присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;
- відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць;
- поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- відібрання дитини й повернення її тому, з ким вона проживала;
- розкриття банком інформації щодо юридичних і фізичних осіб, яка містить банківську таємницю.

Як бачимо, законодавець спирався на ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження», але разом з тим надав вичерпний, оновлений перелік обставин, відповідно до яких допускається негайне виконання рішення суду.

Окрім цього суд при ухваленні рішення може:

- допустити негайне його виконання в разі стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів щодо стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць;
- присудити працівникові виплату заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;
- відшкодувати шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць.

Отже, місцевий суд, що розглянув справу за позовом прокурора, вирішує питання, пов'язані з направленням на виконання рішення суду (ч. 1 ст. 368 ЦПК). Відповідно до рішення, що набрало законної сили, за заявою стягувача судом видається виконавчий лист. Якщо на підставі ухваленого рішення належить передати майно, що перебуває в декількох місцях або якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, суд має право за заявою стягувачів видати декілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину рішення треба виконати за кожним виконавчим листом. Новелою є те, що виконавчі документи про стягнення судового збору надсилаються судом до місцевих органів державної податкової служби.

Якщо судом було вжито заходів щодо забезпечення позову за заявою осіб, на користь яких ухвалено судові рішення, він разом з виконавчим листом видає копію документів, які підтверджують виконання ухвали суду про забезпечення позову.

Цивільно-процесуальними нормами форми участі та правовий статус прокурора у виконавчому провадженні не визначено. Більше того, у 2003 р. скасовано нагляд прокурора за законністю виконавчого провадження. Проте деякі роз'яснення з цього приводу дає постановою Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р., № 4 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження». Відповідно до її абз. 3 п. 1 прокурор набуває статусу учасника виконавчого провадження за умови, що в передбачених у ст. 36¹ Закону України від 5 листопада 1991 р. «Про прокуратуру» випадках він здійснював представництво інтересів громадян або держави в суді й зазначене провадження було відкрито на підставі виконавчого документа за його заявою (п. 2 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»).

Доцільно зазначити, що за змістом ч. 2 ст. 36¹ Закону України «Про прокуратуру», яка відповідає Рішенню Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р., № 3-рп/99, прокурор має право ініціювати відкриття виконавчого провадження на захист прав і свобод громадянина, якщо той за станом здоров'я чи з інших поважних причин не може реалізувати своє право на примусове виконання судового рішення. Щодо захисту інтересів держави (суспільства), то прокурор звертається (на підставі виконавчого документа) до державного виконавця із заявою про відкриття виконавчого провадження, якщо орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, на користь яких винесено рішення за позовом прокурора, не звертаються до суду з проханням про видачу цього документа або з будь-яких причин не пред'являють його державному виконавцеві для примусового виконання.

Отже, виходячи зі змісту п. 1 зазначеної постанови, за яким прокурор набуває статусу учасника виконавчого провадження за умови, що в передбачених ст. 36¹ Закону України від 5 листопада 1991 р. «Про прокуратуру» випадках він здійснював представництво інтересів громадянина або держави в суді й зазначене провадження було відкрито на підставі виконавчого документа за його заявою, прокурор вправі бути й учасником виконавчого провадження за його позовами у порядку представництва, а отже, ним може бути подана скарга на дії чи бездіяльність державного виконавця (про це буде сказано далі) або вжито інших заходів впливу на останнього з метою забезпечення реального виконання судового рішення, ухваленого за позовом (заявою) прокурора в інтересах громадянина, держави чи суспільства.

Незважаючи на те, що прокурора, який звертається до суду в інтересах громадянина, державних чи суспільних інтересах, не зазначено серед осіб – учасників виконавчого провадження ні в розділах 6 і 7 ЦПК, ні в ст. 10 Закону України від 21 квітня 1991 р. «Про виконавче провадження», йому не можна відмовити в праві на здійснення вказаних вище процесуальних дій щодо виконання тих судових рішень, прийнятих судом при розгляді цивільних справ, у яких він брав участь шляхом пред'явлення позовної заяви, подання апеляційної чи касаційної скарги, заяви (скарги) про перегляд рішення у зв'язку з винятковими або нововиявленими обставинами, оскільки його повноваження в цьому випадку аналогічні тим, якими володіє стягувач.

Таким чином, прокурор при виконанні судового рішення в цивільних справах, ухваленого за його позовом (заявою) за названих обставин, є учасником виконавчого провадження і повинен ініціювати виконання такого рішення, застосовуючи при цьому повноваження, передбачені ст. 11¹ Закону України «Про виконавче провадження». Зокрема, він вправі ознайомитися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у ньому, давати усні й письмові пояснення в процесі виконавчих дій, висловлювати свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають у перебігу виконавчого провадження, у тому числі при проведенні експертизи, заперечувати проти клопотань, доводів і міркувань інших його учасників, заявляти відводи у випадках, передбачених цим Законом, оскаржувати дії (чи бездіяльність) державного виконавця з питань виконавчого провадження та користуватися іншими правами.

Нагадаємо, що VII розділ ЦПК детально регламентує порядок судового контролю за виконанням судових рішень, а саме:

- право на звернення зі скаргою до суду;
- її подання;
- строки для звернення зі скаргою;
- її розгляд;
- судові рішення за скаргою;
- розподіл витрат, пов'язаних з її розглядом;
- виконання ухвали суду.

За ст. 383 ЦПК учасники провадження виконавчих дій та особи, які до них залучаються, мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої особи державної виконавчої служби (далі – ДВС) під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи.

Так, прокурором до суду можуть бути оскаржені постанови державного виконавця:

- а) про відкриття виконавчого провадження (ст. 18);
- б) про відмову у відкритті виконавчого провадження (ст. 26);
- в) про відкладення провадження виконавчих дій (ст. 32);
- г) про зупинення виконавчого провадження або поновлення виконавчого провадження (ст. 36);
- д) про закінчення виконавчого провадження (ст. 37);
- е) про повернення виконавчого документа (ст. 40);
- є) постанову про повернення виконавчого документа до суду, що його видав, у разі відновлення судом строку для подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, та прийняття цієї апеляційної скарги до розгляду (ст. 40¹);
- ж) про відмову в розшуку майна боржника та про стягнення витрат, пов'язаних з розшуком (ст. 42);
- з) про стягнення з боржника витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій (ст. 45);

- и) про стягнення виконавчого збору (ст. 46);
- і) про арешт коштів чи майна боржника (ст. 55);
- й) оцінку майна боржника (ст. 57).

У разі порушення законних прав та інтересів особи скаргу може бути подано до суду безпосередньо або після оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС до начальника відповідного відділу. Вона повинна подаватися до суду, який видав виконавчий документ. Про подання скарги суд повідомляє відповідний відділ ДВС не пізніше наступного дня після прийняття її судом (ст. 384 ЦПК).

Законодавець надав можливість подати скаргу в таких випадках:

- у 10-денний строк із дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод;
- у 3-денний строк із дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод, якщо оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій. При пропущенні з поважних причин строку для подання скарги він може бути поновлений судом (ст. 385 ЦПК).

Скарга на дії державного виконавця чи іншої посадової особи відділу ДВС розглядається судом у 10-денний строк на судовому засіданні за участю заявника й державного виконавця або іншої посадової особи ДВС, рішення, дія чи бездіяльність якої оскаржуються. За відсутності сторін скарга може бути розглянута без них. Якщо суд установить, що особа, рішення, дія чи бездіяльність якої оскаржуються, не працює на попередній посаді, він залучає до участі у справі посадову особу, до компетенції якої належить вирішення питання про усунення порушення прав чи свобод заявника (ст. 386 ЦПК).

У ст. 387 ЦПК вказано, що за результатами скарги суд постановляє ухвалу. У випадку встановлення обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними й зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу ДВС задовольнити вимогу заявника й усунути порушення або іншим шляхом поновлює його порушені права чи свободи. Якщо оскаржувані рішення, дія чи бездіяльність були прийняті або вчинені відповідно до закону, в межах повноважень державного виконавця або іншої посадової особи ДВС і права чи свободи заявника не було порушено, суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні скарги. Про виконання ухвали відповідний орган ДВС повідомляє суд і заявника не пізніше місячного строку з дня одержання ухвали суду (ст. 389 ЦПК).

Можемо підсумувати, що одним з важливих складників забезпечення законності виконавчого провадження й захисту прав його учасників виступає діяльність прокурора, спрямована на виконання повноважень, покладених на нього Конституцією України й чинним законодавством при виконанні судових рішень. Прокурор бере участь у виконавчому провадженні, виконуючи функцію представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.